

ZERO WASTE LINNA ROLLIMÄNG

Zero Waste linna rollimäng on Zero Waste saadiku koolituse viimane osa, mille eesmärk on anda osalejatele võimalus harjutada kõiki Zero Waste saadikule vajalikke pädevusi. See pakub õppijatele päriselu meenutava, ent turvalise keskkonna, kus oma oskused ja teadmised proovile panna.

Mängu elemendid on järgmised:

- Mängu põhiline eesmärk on anda õppijatele juhusliku omavalitsuse olukorra kirjeldus, mis võib olla vägagi erinev nende enda omavalitsuse olukorrast, et näha, kas nad oskavad jäätmeteta majandamise põhimõtteid eri kontekstides rakendada.
- Kaks esimest sidusrühma on need, kellega Zero Waste saadikud kõige sagedamini koostööd peavad tegema: omavalitsuse esindaja ja jäätmekäitlusettevõtte.
- Mäng sisaldab ka häiringut, mis annab võimaluse harjutada muutuvate oludega kohanemist – seda tuleb sageli ette ka päriselus.
- Mängu viimane sidusrühma esindaja on ajakirjanik, kuna kommunikatsioon ja meediaga suhtlemine on samuti jäätmeteta majandamise sõnumi levitamise osa.

Mängu mängitakse rühmades, ühe rühma parim suurus on neli inimest. Rühmasid võib moodustada juhuslikult või õppijate enda vabal valikul.

Selles peatükis kirjeldame järgmist:

- mängu üldine käik;
- omavalitsuste profiilid ja häiringud;
- sidusrühmade esindajate lühikesed kirjeldused.

Kirjeldused on mõeldud sidusrühmade esindajaid kehastavatele koolitajatele. Lisaks võib nende kohta koostada näiteks lühikese elulookirjelduse või CV, mida rühmadele taustainfoks anda.

Sidusrühmade esindajaid kehastajavatel ekspertidel peab olema piisavalt kogemust jäätmekäitluse, jäätmeteta majandamise poliitika ja päriselus ette tulevate olukordadega (ja oskus neid tegelasi mänguliselt kehastada!). Lisaks sidusrühmade esindajatele on hea, kui mängul on ka eraldi mängujuht, kes ajal silma peal hoiab ja aitab mängu suunata.

Soovitame arvestada mängu ajaks ligikaudu neli tundi ilma pausideta – vajadusel saab pause lisada, kus vaja. Selle aja sisse ei ole arvestatud rühmade moodustamise aega, ent seda võib teha eelmisel päeval, lõunapausi ajal või mingil muul moel.

Rollimängu ajakava

Kestus	Tegevus
30 min	Rühmadele tutvustatakse ühe omavalitsuse juhtumit; ettepaneku(te) tegemine.
15 min	Kohtumine esimese sidusrühma esindajaga.
15 min	Kohtumine teise sidusrühma esindajaga.
20 min	Rühmad analüüsivad kohtumistelt saadud infot ja planeerivad järgmisi samme.
20 min	Häiringu tutvustamine rühmadele. Rühmadel on aega oma plaani kohandada ja valmistuda uue sidusrühma esindajaga kohtumiseks.
15 min	Uue sidusrühma esindajaga kohtumine.
20 min	Lõpliku plaani koostamine (samal ajal otsustavad koolitajad, millise nurga alt meedia esindaja rühmaga rääkima läheb, olenevalt sellest, millist lahendust nad omavalitsusele pakuvad).
15 min	Meediaülesande tutvustamine rühmadele, aeg valmistuda intervjuuks ajakirjanikuga.
10 min	Kohaliku meedia esindaja intervjuueerib kahte rühmaliiget, kumbagi viis minutit.
60-90 min	Kõik rühmad tulevad kokku, iga rühm saab mängu üle mõtiskleda ja tagasisidet kuulata (~10 minutit rühma kohta, et oma mõtisklusi jagada) ning kõik eksperdid oma vaatenurka ja lahendusi tutvustada.

Kui rühmad on mängu algustes pärast omavalitsuse profiili saamist veidi raskustes, siis võivad nad küsida endalt järgmisi küsimusi:

- Otsuse tegemiseks too tekstis välja sinu arvates kõige olulisemad faktid.
- Milline info ei ole nii oluline?
- Millist lisainfot on sul vaja küsida omavalitsuselt ja jäätmekäitlusettevõttelt?

Peatüki lõpus on toodud ühe omavalitsuse profiili **kommenteeritud versioon**, millest võib olla abi õppijate suunamiseks neile antud info lugemisel ja tõlgendamisel. Iga rühma kirjelduse lõppu oleme lisanud ka lühikese ekspertarvamuse selle kohta, mida nemad antud olukorras teeksid.

Sidusrühmade rotatsioon

Pilootkoolitusel oli meil mängus neli rühma ja neli koolitajat/eksperti. Iga koolitaja kohtus iga rühmaga ühe korra, erinevas rollis.

Sidusrühmade esindajate ja rühmade kohtumise näidisplaan:

	1. voor	2. voor		3. voor	4. voor
1. rühm	KOV-i esindaja – 1. koolitaja	Jäätmekäitlus- ettevõtte – 3. koolitaja	Häiring	KOV-i uus jäätmenõunik – 4. koolitaja	Kohalik meedia – 2. koolitaja
2. rühm	KOV-i esindaja – 2. koolitaja	Jäätmekäitlus- ettevõtte – 4. koolitaja		Uus jäätmekäitlus- ettevõtte – 1. koolitaja	Kohalik meedia – 3. koolitaja
3. rühm	Jäätmekäitlus- ettevõtte – 3. koolitaja	KOV-i esindaja – 1. koolitaja		Linnapea nõunik, kes vastutab eelarvekärbete järelvalve eest – 2. koolitaja	Kohalik meedia – 4. koolitaja
4. rühm	Jäätmekäitlus- ettevõtte – 4. koolitaja	KOV-i esindaja – 2. koolitaja		Linna jäätmekäitlus- osakonna esindaja – 3. koolitaja	Kohalik meedia – 1. koolitaja

Esitame info rühmade kaupa alljärgnevalt nii, et ühe juhtumi omavalitsuse profiil, häiring ja sidusrühmade esindajate rollikirjeldused oleksid kõik ühes kohas.

1. RÜHM

Omavalitsuse profiil

- Linn on keskmise suurusega (200 000 elanikku) ja seal on rohkelt elamurajoone: tihedalt asustatud mitmekorruseliste kortermajadega piirkonnad ja äärelinnad. Ainult 30% elanikest on oma aed.
- 200 000 elanikku tekitavad aastas inimese kohta 550 kg segaolmejäätmeid. See sisaldab ka rohkelt kohalikest kohvikutest ja restoranidest tulevaid jäätmeid, mis arvestatakse olmejäätmete hulka.
- Kohalike elanike sissetulek on alla EL-i keskmise ja pärineb enamasti turismi- ja majutussektorist.
- Keerukust lisab keeleline mitmekesisus elanikkonna hulgas: nimelt räägitakse viit keelt.

- Kohalik omavalitsus teeb koostööd kohaliku eraettevõtjast jäätmekäitlejaga, mis vastutab jäätmete kogumise ja veo ning liigiti kogumise süsteemide rakendamise eest. Omavalitsuse pädevuses on määrata, milline ettevõtte jäätmetega tegeleb, ent praktikas on selle eest praegu vastutav ettevõtte piirkonnas ainus, millel on selle teenuse pakkumiseks vajalik suutlikkus ja tehnoloogilised võimalused.
- Omavalitsuse liigiti kogumise määr on 35%:
 - klaas: tänaval asuvad konteinerid;
 - segaolmejäätmed + paber ja papp: jäätmete ukse-eest-vedu;
 - plastpudelid ja metall: tänaval asuvad konteinerid;
 - biojäätmeid eraldi ei koguta.
- Suur osa segaolmejäätmetest põletatakse jäätmepõletustehases ja linnal on nendega leping järgmiseks viieks aastaks. Jäätmepõletustehas teenindab piirkonnas paljusid linnu ja külasid, võttes jäätmete põletamise eest kõrget tasu, kuna omavalitsustel pole oma jäätmete käitlemiseks erilist valikut. Jäätmepõletustehas asub linnast 50 km kaugusel, mis tähendab ka suuri transpordikulusid.
- Linnast 10 km kaugusel asub jäätmejaam, kuhu viiakse ohtlikud, suur- ja haljastujäätmed ning mida kasutab vaid 5-10% elanikest.
- Omavalitsus on huvitatud maksa-jäätmete-kaalu-pealt süsteemi (PAYT) kasutuselevõtust ning kohalikud ettevõtted ei ole selle vastu, ent suutlikkuse puudumise tõttu ei ole veel selles suunas tegutsema asunud.
- Praegu peavad elanikud maksma omavalitsusele jäätmete veo, kogumise ja käitlemise eest kindlaksmääratud tasu, olenemata sellest, kui palju jäätmeid neil tekib.
- Linnas avati eelmisel aasta üks väike pakendivaba pood, ent üldiselt korduskasutust kuidagi ei toetata. Piirkonnas ei ole paranduskeskusi, ehkki leidub ettevõtteid, kes seda teenust väikese tasu eest pakuvad.
- Linnas on üles pandud hariduslikke plakateid, mis kutsuvad elanikke ja turiste üles kasutama jäätmete liigiti kogumiseks mõeldud prügikaste; samuti on omavalitsus tellinud sotsiaalmeediareklaami, et panna noori mõistma ringlussevõtu ja korduskasutuse olulisust.

Sidusrühmade rollid

Linnavalitsuse esindaja

Sa vastutad linnavalitsuse operatiivtasandi eest, kaasa arvatud finantsküsimused ja projektijuhtimine. Pead üheaegselt tegelema paljude asjadega ning suudad vaevu töökoormuse ja paljude vastutusalaadega toime tulla. Peamiselt tegeled kiireloomuliste küsimustega ning sul ei jää eriti aega uuteks asjadeks, näiteks jäätmeteta majandamise sarnasteks uuenduslikeks lahendusteks, ehkki leiad, et neist võib linna arengu ja parema jäätmekäitluse seisukohast abi olla. Kuidas leida suutlikkust sellega kaasneva lisatöö ja -vastutuse jaoks? Sulle tuleb läheneda sujuvalt, mitte pealetungivalt, ning sulle on vaja esitada lihtne kava selle kohta, kuidas ja kust alustada, ilma erilise toe ja ekspertteadmisteta. Sinu jaoks on oluline usaldusväärsus.

Jäätmekäitlusettevõtte omanik

Sind huvitavad praktilised küsimused; oled rangete vaadetega vana kooli esindaja, kes ei toeta pehmeid ja häguseid meetmeid. Sinu arvestus käib inimestes, veoautodes, tonnides ja eurodes, mitte pikaajalistes visioonides ja sotsiaalses innovatsioonis. Sinu jaoks on oluline jäätmekäitlustehnoloogia ja põhiteenuste pakkumine, milleks ettevõtte loodi.

Häiring

Toimusid kohalikud valitsused ja ehkki kõik eeldasid, et võimul jätkab senine erakond, saavutas üllatusvõidu hoopis teine erakond, kes nüüd linnavalitsuse moodustas. Uus võimupartei on tuntud oma konservatiivse ja traditsioonilise lähenemise poolest. Nad määravad ametisse uue jäätmenõuniku, kelle arvates on jäätmeteta majandamise idee utoopiline (ja ilmselt ei tea ta sellest väga palju). Sinu järgmine kohtumine on temaga.

Uued sidusrühmade rollid

Linnavalitsuse uus jäätmenõunik

Sa oled enesekindel. Sul on jäätmekäitluse kohta mingid alusteadmised, ent sul puudub suur pilt ning sa ei tunne kohalikku olukorda. Sa pooldad valmislahendusi ning eelistad liigiti kogumise süsteemi muutmisele ehitada rajatise, mis jäätmeprobleemi lahendavad. Kolm töökohta, mille uus jäätmepõletustehas loob, tunduvad suure võiduna. Sinu põhiline argument on see, et hügieen on tagatud, jäätmed kaovad ja selle käigus toodetakse energiat. Ilmselt ei tähtsusta sa sihtmääri, mis omavalitsustele tulevikus kohustuslikuks saavad, näiteks ringlussevõetavate pakendite sihtmäär.

Ajakirjanik

Sa töötad alarahastatud ja väikese töötajaskonnaga väljaandes, millel on siiski hädasti tarvis uudisväärset sisu. Sa otsid lugusid, mis on ainulaadsed, kajastavad kohalikku olukorda, tekitavad vastuolusid või arutelu, seonduvad Euroopa tasandil toimuvaga ja pakuvad kohalikele huvi. Tõelise loo teadasaamiseks pead sügavuti minema ja küsima keerukaid või provotseerivaid küsimusi. Just sellised lood on sinu toimetajale meeltemööda.

Eksperti kommentaar omavalitsuse kohta

Nõuande rühmale

- Keskenduge olemasoleva liigiti kogumise süsteemi optimeerimisele, kuna praegu on liigiti kogumise määr vaid 35% ja sellega on vaja veel palju tööd teha. Näiteks tähendaks see jäätmete ukse-eest-veo süsteemi rakendamist kõigile linnaelanikele. Näidake, kuidas on tõestatud, et teatud alginvesteeringut nõudev süsteem tõstab ringlussevõtu määra ning ringlussevõetava materjali kvaliteeti, mida on võimalik kallimalt müüa. Kuna jäätmete ukse-eest-veo süsteem vähendab segaolmejäätmete kogust, aitab see ka omavalitsusel raha kokku hoida.
- Biojätmed on prioriteet – neid tuleb koguda otse majapidamistelt ja soodustada kogu omavalitsuses kodust või kogukondlikku kompostimist. Tooge välja nii rahaline kokkuhoid kui ilmselge keskkonnakasu.
- Pakkuge välja maksa-jäätmete-kaalu-pealt pilootprogramm ühes linnaosas ja võtke eesmärgiks seda paari aasta pärast järk-järgult kogu linnas rakendada.
- Soovitage uusi korduskasutus- ja paranduskeskuseid – võimalusel linnavalitsuse teatava toega, ehkki ideaalis oleks hea luua keskkond, kus sotsiaallettevõtluse ja ringmajanduse edendamiseks tegelevad ettevõtted saaksid edukalt tegutseda.

2. RÜHM

Omavalitsuse profiil

- Omavalitsus on võrdlemisi väike: seal elab 15 000 elanikku. Tegu on hajaasustusega maapiirkonnaga. 90% elanikest on oma aed ja omavalitsuse kogupindala on 10 km².
- Omavalitsuse 15 000 elanikku tekitavad aastas 280 kg segaolmejätmeid inimese kohta.
- Kohalike elanike sissetulek on EL-i keskmisest madalam. Enamik inimesi teenib sissetulekut kas põllumajandusest või lähimas suuremas linna asumatel töökohtadel.
- 60% kohalikest elanikest on üle 50-aastased. Tegu on vananeva rahvastikuga, kuna enamik nooremaid inimesi kolib lähedal asuvasse suurematesse linnadesse.
- Omavalitsusel on avalik jäätmekäitlusettevõtte, mis on täielikult omavalitsuse omanduses. Ettevõtte on linnapea alluvuses ja vastutab jäätmete kogumise ja veo ning töötlemise eest.
- Jäätmete ukse-eest-vedu pakutakse praegu ainult väikeses omavalitsuse piirkonnas, mis on kõige tihedamalt asustatud. See tähendab, et ukse eest veetakse jätmed ära ainult 20% elanikest. Ülejäänud peavad viima oma jätmed tänaval asuvasse liigiti kogumiseks mõeldud konteineritesse.

- Omavalitsuse keskmine liigiti kogumise määr on 37%, ent see erineb suuresti jäätmete ukse-eest-veoga piirkonnas ja tänaval asuvate konteineritega piirkondades:
 - klaas: tänaval asuvad konteinerid;
 - segaolmejäätmed + paber ja papp + plast, metall ja joogitaara: jäätmete ukse-eest-vedu;
 - segaolmejäätmed + paber ja papp: tänaval asuvad konteinerid;
 - biojäätmeid eraldi ei koguta, ent mõned kohalikud elanikud, eriti need, kes talu või loomi peavad, kompostivad neid ise.
- 75% segaolmejäätmetest saadetakse praegu kohaliku prügilasse, ent see on juba 95% ulatuses täitunud, mistõttu ei saa seda enam kaua kasutada.
- Ülejäänud 25% segaolmejäätmetest saadetakse lähedal asuva suurlinna jäätmepõletustehasesse. Linna praegune leping tehasega kehtib veel 8 aastat ja selle tasu on fikseeritud ega olene sinna saadetud jäätmete kogusest.
- Omavalitsuses on üks jäätmejaam, kuhu elanikud viivad ohtlikud, elektri- ja elektroonikaseadmed ja suurjäätmed. Ringlussevõetavad materjalid viiakse sealt lähedal asuva suurlinna tehasesse, mis asub 30 km kaugusel.
- Omavalitsus on huvitatud maksa-jäätmete-kaalu-pealt süsteemi rakendamisest, ent muretseb, et vanemale elanikkonnale ei meeldi muutused.
- Peamised kohalikud ettevõtlus- ja majandussektorid on hotelli-, restorani- ja toitlustussektor ja eakate tervishoiusektor.
- Praegu peavad elanikud maksma omavalitsusele jäätmete veo, kogumise ja käitlemise eest kindlaksmääratud tasu, olenemata sellest, kui palju jäätmeid neil tekib.
- Kohalikul tasandil ei ole korduskasutust eriti edendatud, ent paljud elanikud toetaksid sellega seotud algatusi, kuna nad teavad, et prügila on peaaegu täis ja on tuttavad sellega kaasnevate keskkonnariskidega. Piirkonnas ei ole paranduskeskusi, ehkki mõned ettevõtjad pakuvad seda teenust omal käel, samas on see organiseerimata ja ebaregulaarne.
- Majapidamistele on jagatud lendlehti, kus selgitatakse ringlussevõtu tähtsust ja seda, kuidas jäätmeid liigiti koguda. Omavalitsus on näinud, et tiheda asutusega piirkonnas on jäätmete ukse-eest-vedu häid tulemusi andnud, ent nad kardavad seda kogu omavalitsusele laiendada, kuna arvavad, et inimestel pole nii paljude prügikastide jaoks ruumi. Samuti teeb neile muret ukse-eest-veo suurem maksumus, mis tähendaks, et prügiautod peaksid kaugemale sõitma.

Sidusrühmade rollid

Omavalitsuse esindaja

Sa suhtud ettevaatlikult nii mistahes uue poliitikameetme maksumusse kui vananeva rahvastiku käitumise muutmise võimalikusesse. Samas ei ole omavalitsusel piisavalt ressursse ning seega ollakse väga avatud sõltumatute ekspertide ettepanekutele ja ideedele. Kuid tuleb silmas pidada, et omavalitsusel on piiratud eelarve ja teised kolleegid pole uutest ideedest eriti huvitatud, mistõttu peavad kõik otsused olema jätkusuutlikult rahastatud ja lihtsasti müüdavad. Seetõttu on äärmiselt oluline esitada omavalitsusele andmeid ja arve. Sinu eesmärgiks on saada uusi ideid ja näpunäiteid selle kohta, mida oleks võimalik kohalikul tasandil olukorra parandamiseks ette võtta – sa tahad eksperdid ära kuulata ja saada neilt käegakatsutavaid lahendusi.

Jäätmekäitlusettevõtte omanik

Jäätmekäitlusettevõtte on omavalitsuse omanduses. Sina kui ettevõtte omanik oled aastaid rasket tööd teinud, et omavalitsuse vajadusi täita, ent oled selle käigus loonud ka varjatud äri, müües ringlussevõetud materjali, mida sa ametlikes andmetes ei kajasta. Zero Waste saadiku ettepanekud võiksid toimida, kui ettevõtte tegelik omanik ehk omavalitsus nendega kaasa läheb. Samas rikuks see ära sinu mugava äriplaani.

Praegune jäätmete põletamise süsteem on linna jaoks kulukas, ent ettevõttele kasumlik. Leping lõpeb 8 aasta pärast. Sinu huvides on seega jäätmeteta majandamist toetavaid tegevusi sinnani edasi lükata. Pärast seda oleksid nõus kavandama säästlikku jäätmekäitlust, mis ei hõlmaks jäätmete prügilas ladestamist ega jäätmepõletustehases põletamist. Sinu kõige suurem probleem on see, et praegune leping pakub stabiilsust. Sul on suur hirm muutuste ees.

Häiring

Jäätmekäitlusettevõtte juht vahistatakse kahtlustatuna pettuses ja ebaseaduslikus äritegevuses ringlussevõetud materjali turul. Politsei peatab ajutiselt ettevõtte tegevuse ja pärast lühikest otsingut võtab omavalitsuse jäätmekäitluse üle teine jäätmekäitlusettevõtte. See kõik toimub väga kiiresti – peamiselt seetõttu, et uue jäätmekäitlusettevõtte omanik on linnapea sõber. Samuti on uuel omanikul sidemed jäätmekütuse tööstusega ja räägitakse, et ta on huvitatud selles suunas liikumisest. Sinu järgmine kohtumine on selle ettevõtte juhiga.

Uued sidusrühmade rollid

Uus jäätmekäitlusettevõtte

Sa oled „vana tegija“, kes teab jäätmetest kõike, sul on laialdased tehnilised teadmised ja sa toetad uuendusi. Sa tead, kuidas asjad selles vallas käivad, ent sul

on raskusi pehmete lahenduste ja linnaelanikega (eriti eakatega) tõhusalt suhtlemise vallas. Sul on jäätmekäitluse edendamiseks suured plaanid, ent pooldad igati jäätmete energiakasutust, kuna see on sinu teada parim lahendus. Sa tahad oma tööd väga hästi teha, ehkki sa ei aseta keskkonnamõju esikohale.

Ajakirjanik

Sa oled uudishimulik sõltumatu uuriv ajakirjanik, kes tahab teada saada konkreetseid fakte ega rahuldu üldiste ja pealiskaudsete vastustega, rääkimata sellest, et sind valedele jälgedele suunatakse. Kuna eetriaeg on piiratud, peavad intervjueeritavad andma konkreetseid vastuseid.

Eksperti kommentaar omavalitsuse kohta

Nõuanne rühmale

Koostage tõendite kogum, mis näitab, miks jäätmetest energia tootmine on omavalitsusele kahjulik. Tooge põhjenduseks peamiselt kliima ja energiatõhususega seotud argumente, näidates samas ka jäätmetekke lukustusefekti,¹ mille jäätmepõletustehased tekitavad. Õige jäätmete kogumise ja veo süsteemi rakendamisel on võimalik segaolmejäätmete kogust oluliselt vähendada, mis tähendab, et jäätmetest energiat tootva tehase rajamine ei ole vajalik (ega majanduslikult mõistlik). Keskendu esmalt kasuteguritele, mis kaasnevad parema liigiti kogumise, ringlussevõtu ja jäätmetekke vältimisega, et vähendada vajadust jäätmepõletustehaste järele.

3. RÜHM

Omavalitsuse profiil

- Omavalitsus on suur ja linnastunud. 20% elanikest on oma aed.
- 400 000 elanikku tekitavad aastas 380 kg segaolmejäätmeid inimese kohta.
- Kohalike elanike sissetulek on EL-i keskmisest madalam. Enamik inimeste sissetulekust pärineb teenindussektorist (valitsus, rahandus, klienditugi).
- Keeleline mitmekesisus: linnas räägitakse kahte keelt.
- Omavalitsus teeb koostööd kohaliku erettevõtjast jäätmekäitlejaga, mis vastutab jäätmete kogumise ja veo ning liigiti kogumise süsteemide rakendamise eest. Omavalitsuse pädevuses on määrata, milline ettevõtte jäätmetega tegeleb, ent praktikas on selle eest praegu vastutav ettevõtte piirkonnas ainus, kellel on selle teenuse pakkumiseks vajalik suutlikkus ja tehnoloogilised võimalused.
- Omavalitsuse liigiti kogumise määr oli eelmisel aastal 55%:

¹ Lukustusefekt (ingl. k. *lock in*) on enese sidumine pikaks ajaks ebasoovitava ja/või liiga suuremahulise käitlusviisiga.

- klaas: tänaval asuvad konteinerid;
 - segaolmejäätmed + paber ja papp: jäätmete ukse-eest-vedu;
 - plastpudelid: tänaval asuvad konteinerid;
 - biojäätmeid eraldi ei koguta.
- Liigiti kogumise määr on viimasel viiel aastal olnud stabiilselt vahemikus 50-55%, seda vaatamata üldsuse teadlikkuse suurendamiseks läbi viidud kampaaniatele, mis selgitasid, miks ja kuidas materjali ringlusse võtta.
 - Enamik segaolmejäätmetest (ligikaudu 75%) ladestatakse kohalikus prügilas.
 - Omavalitsuses on kaks jäätmejaama, kuhu elanikud viivad ohtlikud, suur- ja haljastujäätmed ning toidujäätmed ning mille kasutusmäär on võrdlemisi hea.
 - Omavalitsus on huvitatud rangema maksa-jäätmete-kaalu-pealt süsteemi rakendamisest ning kohalikud ettevõtted ei ole selle vastu, ent esialgu ei ole selles suunas tegutsema hakatud, kuna selliseid skeeme on mitu ja linn ei tea, millist neist ellu viia.
 - Linnas ei ole parandus- ega korduskasutuskeskusi, ehkki mõned ettevõtted pakuvad seda teenust väikese tasu eest.

Sidusrühmade rollid

Jäätmekäitlusettevõtte omanik

Sind huvitavad praktilised küsimused; oled rangete vaadetega vana kooli esindaja, kes ei toeta pehmeid ja häguseid meetmeid. Sinu arvestus käib inimestes, veoautodes, tonnides ja eurodes, mitte pikaajalistes visioonides ja sotsiaalses innovatsioonis. Sinu jaoks on oluline jäätmekäitlustehnoloogia ja põhiteenuste pakkumine, milleks ettevõtte loodi.

Omavalitsuse esindaja

Sa tegeled turismisektoriga, mis on kasumile orienteeritud ega rakenda eriti jätkusuutlikke praktikaid. Sa oled teadlik liigsetest jäätmetest tingitud probleemidest, ent jäätmekäitlus on sulle suhteliselt võõras teema. Sa otsid kiireid lahendusi. Numbrid, tulemused ja maine on sinu jaoks väga tähtsad. Sa pelgad veidi muudatusi ega taha vähendada omavalitsuse populaarsust. Võimalik, et sa ei näe, millist kasu omavalitsus jäätmeteta majandamisest saaks.

Häiring

Linnapea teatas, et linna rahaasju on mitu aastat halvasti hallatud ning seega peavad kõik osakonnad oma eelarvet 30-40% võrra kärpima, mis tähendab ka jäätmeosakonda. Sa pead tõestama, et sinu pakutavad tegevused ja sisseostetud teenused õigustavad ennast rahaliselt; samuti soovib linn saada uusi tuluallikaid või olemasolevaid suurendada (näiteks ringlussevõetavad materjalid). Sinu järgmine kohtumine on linnapea nõunikuga, kes vastutab eelarvekärbete järelevalve eest.

Uued sidusrühmade rollid

Linnapea nõunik, kes vastutab eelarvekärbete järelevalve eest

Raha on vähe ja iga poliitikameetme vajalikkust tuleb tõendada, tuues välja selle maksumus, väärtus ja mõju. Aega on sul samuti vähe, seega tahad, et fakte esitataks kiirelt ja tõhusalt – sa ei pelga seda teistega kohtudes nõuda. Sa ei ole jäätmete vallas ekspert ning jäätmete ja ringlussevõtuga seotud tegevusi ei ole linnas enne palju läbi viidud, seega peavad kõik muutused jäätmepoliitikas olema tõendus põhised ning samas rahvale lihtsasti müüdavad.

Ajakirjanik

Sinu artiklis peab olema uudisväärtus. Ajakirjanduses tähendab uudisväärtus lähedust, konfliktsust, isiklikku mõjuvõimu, sobivust, mõjusust, ebatavalisust, huvipakkuvust, ajatust, progressi, autentsust, täielikkust, negatiivsust ja raha (loomulikult). Need elemendid määravad ära, kas uudis on lugejatele vajalik või mitte. Sa küsid küsimusi raha, kohustuste, rollide, õnnestunud või nurjunud ettevõtmiste ja nendega seotud inimeste kohta. Olukorras, kus rahaga on kitsas käes ja kõikjal tehakse kärpeid, loetakse lugusid uutest finantsinvesteeringutest skeptilise pilguga ent samas oleks see sinu toimetaja arvates väga hea lugu.

Eksperti kommentaar omavalitsuse kohta

Nõuanne rühmale

- Koguge kokku kõik vajalikud andmed omavalitsuse jäätme-eelarve kohta, et saaksite aru, kus saaks kulusid kokku hoida või vähendada. Olulised näitajad on näiteks jäätmete ladestustasud, jäätmete kogumise, veo ja töötlemise kulud ning ringlussevõetud materjalide müügist teenitud tulu ja kehtivast laiendatud tootjavastutuse süsteemist saadud tulu (kui neil on selline süsteem).
- Jäätmete kogumise ja veo edendamine – keskendu biojäätmetele! Üks variant võiks olla kogukondlik kompostimine, kui see pole võimalik, siis võiks kaaluda tsentraliseeritud kompostimist, kus võiks näiteks biogaasi toota ([loe eeskuju võtmiseks Milano näidet](#)).
- Uuri võimalike kohalike partnerite kohta, et rakendada korduskasutust ([loe juhiste saamiseks seda kokkuvõtet](#)).

4. RÜHM

Omavalitsuse profiil

- Maavalitsuse haldusalasse kuulub 4 väikest 2000–3000 elanikuga omavalitsust, mis on üksteisest 10–15 km kaugusel. Tegu on maapiirkonnaga, kus mitmekordseid kortermaju ei ole. Enamikul elanikest on oma aed.
- Kokku tekitavad 9000 elanikku aastas 350 kg segaolmejäätmeid inimese kohta.
- Kohalike elanike sissetulek on üle EL-i keskmise. Peamiselt tuleb sissetulek turismisektorist ja toidutööstusest.
- Lisaks kohalikele elanikele käib naaberriikidest maakonnas igapäevaselt tööl 3000 inimest.
- Maavalitsusel on leping eraettevõtjast jäätmekäitlejaga, kes vastutab segaolmejäätmete ja ringlussevõetavate jäätmete liigiti kogumise süsteemi elluviimise eest. Biojäätmed kogub kokku üks kohalik farm, mis kasutab nendest saadud komposti. Maavalitsusel on lepingud nii jäätmekäitlusettevõtte kui farmeriga ja need kehtivad veel viis aastat.
- Omavalitsuse liigiti kogumise määr on 65%:
 - klaas, paber ja papp, biojäätmed, segapakendid, segaolmejäätmed: jäätmete ukse-eest-vedu.
- Jäätmete ukse-eest-veo süsteem on kehtinud ühe aasta ja on tõstnud liigiti kogumise määra 20%-lt 65%-le. (Enne pidi liigiti kogutud jäätmed viima tänavatel asunud avalikesse kogumispunktidesse, mida täiendasid liikuvad kogumispunktid.)
- Segaolmejäätmed põletatakse jäätmepõletustehases, mis asub linnast 300 km kaugusel ja mille värvatasu on 150 eurot/tonn.
- Kesksed jäätmejaama, kuhu viia ohtlikke ja suurjäätmeid, ei ole; teenust on võimalik tellida ainult kaks korda aastas (ohtlikke jäätmeid saab sinna viia tasuta, suurjäätmeid tasu eest).
- Elanikud maksavad praegu segaolmejäätmete kogumise ja veo ning käitluse eest maavalitsusele kindlaksmääratud tasu, mis ei olene tekkinud jäätmete kogusest.
- Kohalikud toidutootjad pakuvad toidu kohaletoimetamisteenust korduskasutatavates pakendites ja neil on „vabrikupood“, kus nad oma tooteid hulgi müüvad. Avalikel üritustel kasutatakse valdavalt korduskasutatavaid nõusid.
- Jäätmete ukse-eest-veo programmi käivitamisel korraldati kõikides linnades meediakampaania, et teavitada elanikke muutusest; samuti käidi kohapeal ja korraldati erinevaid üritusi.

Sidusrühmade rollid

Jäätmekäitlusettevõtte omanik

Jäätmekäitlusettevõtte tegutseb sinu ja omavalitsuse vahel sõlmitud lepingu alusel. Tingimused on lepinguga kindlaks määratud. Sinu hinnangul on Zero Waste saadiku ettepanekuid võimalik ellu viia ainult siis, kui need sobivad kehtiva lepinguga; samuti võib nendega arvestada tulevaste lepingute sõlmimisel. Kehtiva lepingu sisu ei ole võimalik muuta, ent mõnikord on võimalik teha enamat. Lisatööl on samas oma hind. Ettepanekud on kindlasti väärtuslikud, kui need aitavad sul kulusid kokku hoida, näiteks transpordi pealt. Uute ideede tutvustamisel tuleks sulle näidata, kuidas aitavad need ettevõttel lepingut täita.

Omavalitsuse esindaja

Tulemused on juba niigi head, seega ei taha sa meeleheitlikult olukorda muuta – samas aga tead, et süsteemi praegused tasud ja maksumus on teiste piirkondadega võrreldes suured. Tule kohtumisele avatud meelega ja kuula uued ideed ära, ent säilita samas oma pragmaatiline suhtumine. Sind häirib pisut, et jäätmeettevõttega sõlmitud leping ei võimalda paindlikkust, ent kuna olukord on viimase paari aastaga nii palju paranenud, siis ei saa sa liiga palju kaevata. Sa tead, et kõik muutused piirkonna poliitikas peavad olema selgelt kavandatud ja läbi mõeldud, eriti kuna sina pead neid oma linnavalitsuse kolleegidele tutvustama. Niisiis tahad sa näha andmeid ja tõendeid selle kohta, et selline poliitika mujal toimib.

Häiring

Piiritagune kaubanduspartner, kes muidu võttis ringlussevõtuks vastu enamuse omavalitsuse liigiti kogutud jäätmetest, otsustas jäätmekaubandusega tegelemise lõpetada. See tähendab, et kolmandikuga linna jäätmevoost pole midagi peale hakata. Jäätmed kogunevad, ja on oht, et neid saab liiga palju ning maavalitsus otsib meeleheitlikult uusi lahendusi. Energiasektor soovib kõik ülejäänud jäätmed ära põletada. Sinu järgmine kohtumine on linna jäätmekäitlusosakonna esindajaga.

Uued sidusrühmade rollid

Linna jäätmekäitlusosakonna esindaja

Sa oled võimupositsioonil, ent lõplik võim pole sinu käes (sa ei ole linnapea), niisiis ehkki sa võid võrdlemisi iseseisvalt tegutseda, tuleb tähtsad otsused kooskõlastada ning lisaks tuleb muutuste vajalikkuses veenda jäätmekäitlusettevõtet. Seega oled sa avatud kõigile lahendustele ja partneritele, end annad neile kiire hinnangu, oma mõtteid kohe väljendades, ja küsides täiendavaid küsimusi. Lõppude lõpuks on sinu ülesanne tulla lagedale konkreetsete ettepanekutega olukorra lahendamiseks ja teha seda kiiresti. Lühiajaliselt ei ole tulevikule suunatud lahendustele kohta, ent keskmises ja pikas perspektiivis küll ning jäätmekäitlusosakonnas teatakse, et need võivad üksteist täiendada.

Ajakirjanik

Sinu töö on kogu su elu. Sa töötad tsenseerimata uudiste nimel ega ole kunagi rahul pelgalt infoga, niisiis ei peatu sa enne, kui oled tõe välja selgitanud. Sa oled väga skeptiline ja kahtled kõiges. Sa oled õigluse kaitsja, suure kogemusepagasiga ja märkimisväärsete saavutustega ajakirjanik. Sinu kirjutatud lood kõnetavad.

Eksperti kommentaar omavalituse kohta

Nõuanne rühmale

Jäätmekäitluses on maht oluline. Selle asemel, et luua süsteemi nelja eraldi linnakese jaoks, tooks koostöö omavalitsusele kokkuvõidu ja paindlikkust. Kuna elanikke on piirkonnas vähe, on kommunikatsioon lihtne. Motiveerige inimesi jäätmeid liigiti koguma ja kodus kompostima. Tagasisidel ja jätkuval harimisel on samuti oluline roll. Teie kui Zero Waste saadikud võite enda kanda võtta inimestega suhtlemise ja neile tagasiside andmise ülesanded, toetades kogukonnapõhist tegevust ja jäätmete niisugust liigiti kogumist ja töötlemist, mis kogukonda liidab. Las kõik tunnevad, et nad on selles osalised. Pidage silmas, et nii väikeses omavalitsuses on ka jäätmetest saadav tulu ja kasum väiksemad ja jäätmekäitlusettevõtte ei taha sellest ilmselt ilma jääda. Ehk on võimalik pakkuda neile vastu võimalust osaleda uute tegevuste elluviimisel (nt parandustöökoja, jäätmejaama vms ehitamine).

EKSPERDI KOMMENTAARIDEGA OMAVALITSUSE PROFIIL

Kuidas ekspert infot loeb ja analüüsib

1.rühma omavalitsuse kirjeldus

Suurus on oluline: see annab meile kriitilise jäätmete massi, mis on seotud maksumuse ja tuluga.	<ul style="list-style-type: none">Linn on keskmise suurusega (<u>200 000 elanikku</u>) ja seal on rohkelt <u>elamurajoone</u>: tihedalt asustatud mitmekorruseliste kortermajadega piirkonnad ja äärelinnad. Ainult 30% elanikest on <u>oma aed</u>.	Vähe tööstusjäätmeid.
Lühemad vahemaad, lihtsam koguda.		Individaalsel lähenemisel ei saa kasutada; anonüümne klient.
See maht on taustaandmetega võrreldes liiga suur; siin on ruumi vähendamiseks. Kontrolli, ega statistikas vigu ei ole.	<ul style="list-style-type: none">200 000 elanikku tekitavad <u>aastas inimese kohta 550 kg</u> segaolmejäätmeid. See sisaldab ka rohkelt kohalikest <u>kohvikutest ja restoranidest tulevaid jäätmeid</u>, mis arvestatakse olmejäätmete hulka.	Vähem haljastusjäätmeid, kodune kompostimine ei toimi; pruun biojäätmete prügikast on kohustuslik
Niisiis on seal rohkelt toitlustusettevõtteid? Kas nende jäätmed lisatakse aruandluses olmejäätmetele? Püüa kodumajapidamiste ja toitlustuse kogused eraldi hoida. Võta sihiks toidujäätmete vähendamine. Soovita biojäätmeid eraldi koguda.		Arvuta kogusumma, vii läbi jäätmeaudit, arvuta summa iga materjali kohta.
Omavalitsus kehtestab reeglid, ent prügiautosid ja personali neil ei ole. Jäätmeid kogub eraettevõtte. Igal omavalitsuse ettepanekul on hind. Aruta jäätmekäitlejaga, milline võiks olla realistlik lahendus.	<ul style="list-style-type: none">Kohalike elanike sissetulek on alla EL-i keskmise ja tuleneb enamasti <u>turismi- ja majutussektorist</u>.Keerukust lisab <u>keeleline mitmekesisus</u> elanikkonna hulgas: nimelt räägitakse viite eri keelt.	Turistidele on vaja eraldi infokampaaniat.
Kui teha muudatusettepanekuid kogumise, veo ja töötlemise kohta, siis see nõuab investeringuid. Kas soovitada avalikku, erasektori või avaliku ja erasektori partnerlust? See on kohalike riiklikust finantskontekstist, ehk tasub aru pidada finantseksperdidest.		Keeleline mitmekesisus tähendab, et infokampaania peab olema kõigis keeltes, keskendudes sellele, kuidas jäätmeid liigiti koguda.
Uuri pakendite kogumise korda ja vaata, mida seadus ette näeb. Koguda on vaja ka elektroonikaromu, ohtlike jäätmeid ja suurjäätmeid.	<ul style="list-style-type: none">Kohalik omavalitsus teeb koostööd kohaliku eraettevõtjast jäätmekäitlejaga, mis vastutab jäätmete kogumise ja veo ning liigiti kogumise süsteemide rakendamise eest. Omavalitsuse pädevuses on määrata, milline ettevõtte jäätmetega tegeleb, ent tegelikult on praegu vastutav ettevõtte piirkonnas <u>ainus, kellel on selle teenuse pakkumiseks vajalik suutlikkus ja tehnoloogilised võimalused</u>.Omavalitsuse liigiti kogumise määr on <u>35%</u>:<ul style="list-style-type: none">klaas: tänaval asuvad konteinerid;segaolmejäätmed + paber ja papp: jäätmete ukse-eest-vedu;plastpudelid ja metall: tänaval asuvad konteinerid;biojäätmeid <u>eraldi ei koguta</u>.	Niisiis kehtestab tegelikult reeglid jäätmeettevõtte! Kas seda peaks taluma või tuleks pilti mitmekesistada?
Miks on meil vaja tänavakonteinerit, kui meil on korrusmajad, kus on lihtne jäätmeid ukse eest koguda?		Kui neid eraldi koguma ei hakata, pole kõrge kogumise määr mõeldav. Toeta ukse-eest-vedu.

Ei ole minu jaoks olulised andmed.

Mistahes muu odavam jäätmetöötlusmeetod tasub proovimist.

Edenda liigiti kogumise süsteemi, põleta ainult seda, mis on hädavajalik.

Väga vale asukoht, et loota, et seda sageli kasutama hakataks. Liiga kaugel.

Ja siin on tõend: vale asukoht tähendab vähest kasutust ja mõttetut äri. Tooge see linna, tehke see elanikele lihtsasti kasutatavaks. Koguge palju eri liiki jäätmeid. Ärge võtke üldse tasu või võtke madalat tasu. Võimalik on maksa-jäätmete-kaalu-pealt süsteem.

Ühe poe mõju jäätmemahitudele on olematu, ent avalikule arvamusele suur - jätkake! Kõige parem, kui see asuks jäätmete kogumiskohas, siis ei pea kahte eraldi kohta minema.

Hea algus, tasub jätkata, kuid pidage meeles, et kodanike harimine on elukestev protsess.

- Suur osa segaolmejäätmetest põletatakse jäätmepõletustehases ja linnal on nendega leping järgmiseks viieks aastaks. Jäätmepõletustehas teenindab piirkonnas paljusid linnu ja külasid, võttes jäätmete põletamise eest kõrget tasu, kuna omavalitsustel pole oma jäätmete käitlemiseks erilist valikut. Jäätmepõletustehas asub linnast 50 km kaugusel, mis tähendab ka suuri transpordikulusid.

- Linnast 10 km kaugusel asub jäätmejaam, kuhu viiakse ohtlikud, suur- ja haljastujäätmed ja toidujäätmed ning mida kasutab vaid 5-10% elanikest.

- Omavalitsus on huvitatud maksa-jäätmete-kaalu-pealt süsteemi (PAYT) kasutuselevõttust ning kohalikud ettevõtted ei ole selle vastu, ent suutlikkuse puudumise tõttu ei ole veel selles suunas tegutsema asunud.

- Praegu peavad elanikud maksma omavalitsusele jäätmete veo, kogumise ja käitlemise eest kindlaksmääratud tasu, olenemata sellest, kui palju jäätmeid neil tekib.

- Linnas avati eelmisel aasta üks väike pakendivaba pood, ent üldiselt korduskasutust kuidagi ei toetata. Piirkonnas ei ole paranduskeskusi, ehkki leidub ettevõtteid, kes seda teenust väikese tasu eest pakuvad.

- Linnas on üles pandud hariduslikke plakateid, mis kutsuvad elanikke ja turiste kasutama jäätmete liigiti kogumiseks mõeldud prügikaste; samuti on omavalitsus tellinud sotsiaalmeediareklaami, et panna noori mõistma ringlussevõttu ja korduskasutuse olulisust.

Muu jäätmekäitlustehase ehitamine ei käi üle öö. Viis aastat on üsna lühike aeg, selle jooksul saame jäätmete põletamist lubada. Praegu on leping siduv, ent seda ei peaks viie aasta pärast pikendama. Alusta investeeringutega, et jäätmete põletamist vähendada.

Hea algus, et näidata, mis on võimalik.

Selle eeldus on väga tõhus jäätmete liigiti kogumine. Alustage sellest ja kaaluge alles siis PAYT-süsteemi. PAYT-süsteemi haldamine nõuab samuti rahastust ja see võib liiga kulukaks osutuda, isegi kui tundub õiglasena.

Kindlaksmääratud tasu prügiveo eest ei motiveeri sortima. Erista hind - segaolmejäätmete üle andmine peabki olema kallis, korralikult liigiti kogutud jäätmed tasuta või palju odavamad.

See on eraalgatus, omavalitsus võib seda ainult toetada, muud ei miskit.

Haridus peab olema elukestev, plakatite mõju on piiratud.

Eksperti kommentaarid:

- Meil ei ole infot jäätmete koostise kohta. Tee ettepanek jäätmeauditiks.
- Meil ei ole infot jäätmekäitlusettevõtte kohta. Milline on nende võimekus, millised kohustused neil lepingu kohaselt on?
- Meil ei ole infot taristu ning prügikastide, prügiautode ja vahendite kohta.
- Peame leidma inimesed, kes linnas ja jäätmekäitlusettevõttes otsuseid langetavad. Lõpuks peavad meie ettepanekud jõudma investeerimisplaanidesse.
- Meil pole infot selle kohta, kuidas linna juhitakse. Linnas peab olema jäätme- või keskkonnastrateegia. Leia see üles.
- Me ei tea midagi riiklikest seadustest. Võime vaid oletada, et linn asub EL-is, seega kehtivad seal ka EL-i direktiivid.
- Me peame kindlasti koostama linnale 5+ aastase perspektiiviga jäätmekäitluskava, mis on seotud riiklike eesmärkidega.
- Igal otsusel on hinnasilt. Uuri välja, milline on praeguse jäätmesüsteemi finantsolukord. Millega põhjendati fikseeritud jäätmetasu kehtestamist? Kas me oskame tuua põhjendusi paremini toimiva tasusüsteemi kehtestamiseks?
- Planeerimine peab hõlmama KÕIKI jäätmeliike ja KÕIKI sihtmäärasid, mitte ainult neid, mis on lihtsasti saavutatavad või populaarsed.

Mis on ebaoluline info?

Kui me lihtsalt tunnustame, et süsteem on selline ja seda ei saa muuta, siis õigustame seda, et me midagi ette ei võta. Me peaksime juhinduma riiklikest eesmärkidest.

